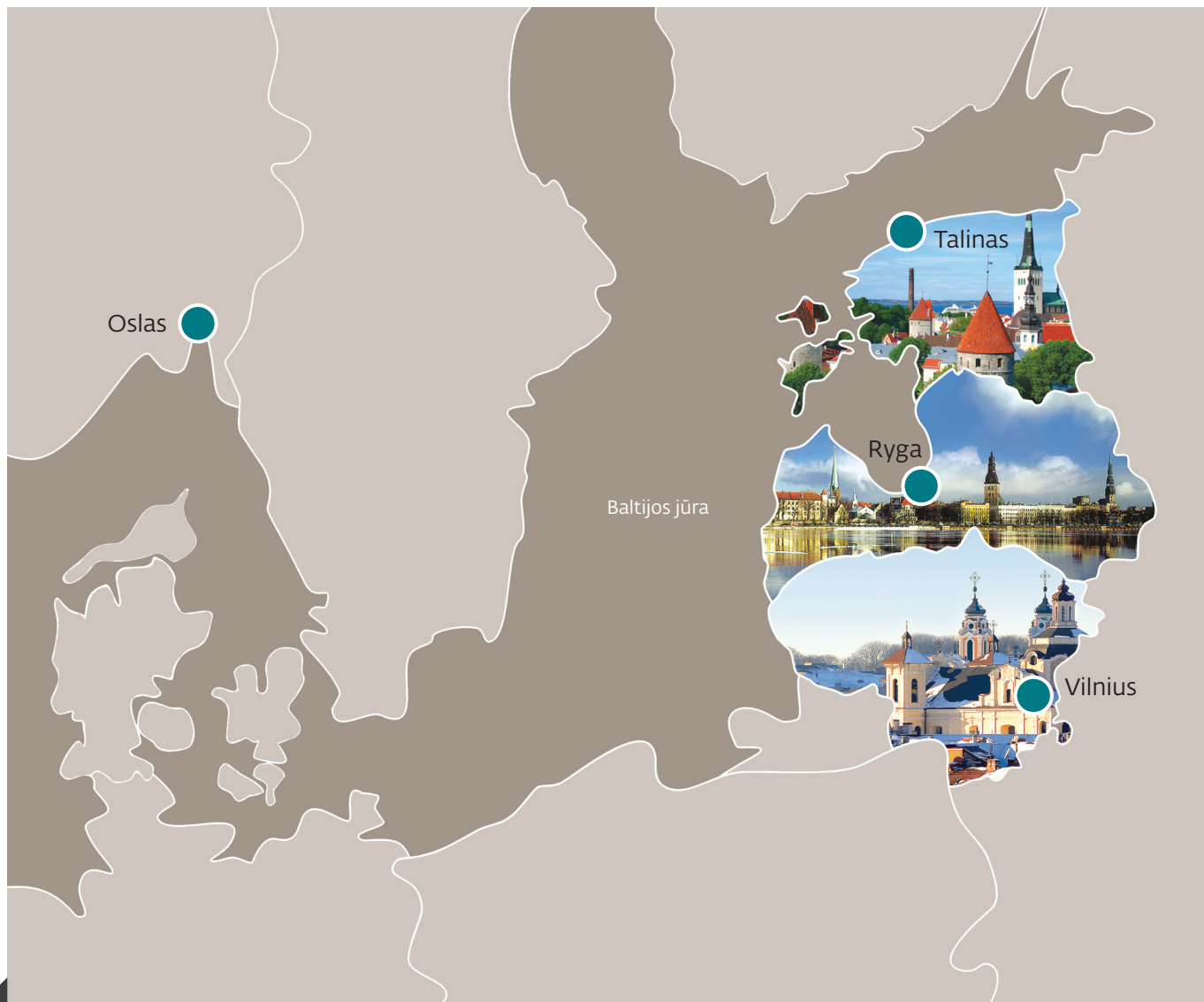




BALTIJOS ŠALIŲ EKONOMIKOS PERSPEKTYVOS

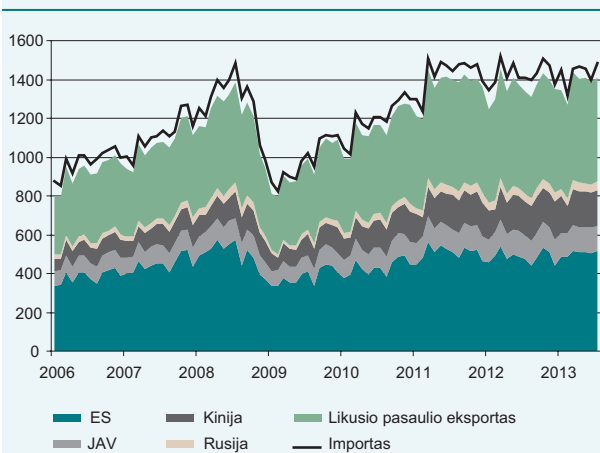
Ruduo, 2013

1. Aplinkinių rinkų raida ir poveikis Baltijos šalių ekonomikai

Baltijos regiono plėtra pradėjo lėtėti – po 2011–2012 m. triumfo, kai vidutinis Baltijos šalių ūkio augimo tempas svyravo nuo 5 iki 7 proc., šiemet Estijos ekonomika patyrė techninę recesiją ir per tris ketvirčius, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus, ūgtelėjo vos 1,1 proc. Lietuvoje realus BVP per tą patį laikotarpį padidėjo 3,1 proc., o Latvija išsaugojo „laurus“ Europos Sąjungoje – jos metinis ūkio augimo tempas siekė net 4,1 proc. Estijos verslo ciklas visą laiką šiek tiek lenkė Lietuvos ir Latvijos ūkio raidą: ji pirmoji patyrė recesiją 2009 m., pirmoji pajuto ir atsigavimo daigus, pirma iš Baltijos trijulės įsivedė eurą, pirma po krizės patyrė nekilnojamojo turto rinkos atsigavimą ir t. t. Tačiau ar šįkart augimo tempų sulėtėjimas laukia ir kitų Baltijos šalių, ar visgi Lietuvai ir Latvijai pavyks išvengti šio scenarijaus? O jeigu nepavyks, kada galima tikėtis nepalankių tendencijų apraiškų, ir kiek jos galėtų tęstis? Į šį klausimą galima atsakyti tik po nuodugnios tiek Baltijos šalių ekonomikos, tiek ir išorės aplinkos analizės.

Pastaruoju metu išorinė aplinka buvo kupina iššūkių: vangiau vystėsi ne tik brandžios ekonomikos, bet ir iki šiol savo plėtra stebinusios Azijos šalys. Tiesa, net ir lėtesnio pastarųjų ūkių augimo tempo išsivysčiusioms ekonomikoms galima tik pavydėti. Papildomo impulso pasaulio ūkis negavo ir iš užsienio prekybos apimtčių dinamikos. Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) duomenimis, pasaulio prekybos aktyvumas, palyginti sparčiai po nuosmukio grįžęs į 2008 m. lygį, nuo 2011 m. trypčioja vietoje (žr. 1.1 diagramą).

1.1 diagrama
PASAULIO PREKYBOS APIMTYS, TRLN. JAV DOLERIŲ



Jungtinėse Amerikos Valstijose, susilpnėjus gerų makroekonominė naujienų srautui, metų viduryje vyravęs optimizmas išblėso, paaštrėjo nerimas dėl šio ūkio atsigavimo spartos. Dėl to JAV Federalinės rezervų sistemos „balandžiai“ ėmė viršų, ir pinigų politikos sprendimas sumažinti monetarinio skatinimo apimtis (angl. *Quantitative Easing* 3), tikėtina, kad bus nukeltas jau kitiems metams, ar net sulauks naujo Federalinės rezervų sistemos vado. Šis sprendimas labai paveiks besivystančias rinkas, ypač turės įtakos jų vertybinių popierių vertei bei valiutoms, nes Federalinės rezervų sistemos tonui įgavus „vanagišką“ atspalvį, kris finansų rinkų žaidėjų apetitas rizikingesniame turtui, ir jie iki tol stengsis nusigriebti uždirbtą pelną „grietinėle“. Natūralu, kad tokio scenarijaus atveju, būtent iš besivystančių rinkų investicijų srautas pradės trauktis ir ieškosis saugesnių užuteikių. Vertinant makroekonominę besivystančių rinkų sveikatą, dėl stagnuojančios pasaulinės prekybos ir struktūrinių vidaus ūkio problemų, pavyzdžiui, Kinijoje, ekonomikos apšukos šiemet pradėjo lėtėti (žr. 1.1 lentelę). Nors Kinijai vis dar klijuojama įžūlaus „pardavėjo“ etiketė, pastaruoju metu ši šalis itin daug importavo, ypač žaliavų. Ankstesnės Kinijos vyriausybės skatinamoji kreditavimo politika prisidėjo prie investicijų bumo ir nemenkų perteklinių pajėgumų, viršijančių dabartinę vidaus paklausą, kūrimo. Tačiau su naujojo

1.1 lentelė

PAGRINDINIŲ PASAULIO REGIONŲ REALAUS BVP AUGIMO TEMPO PROGNOZĖS, PROC.

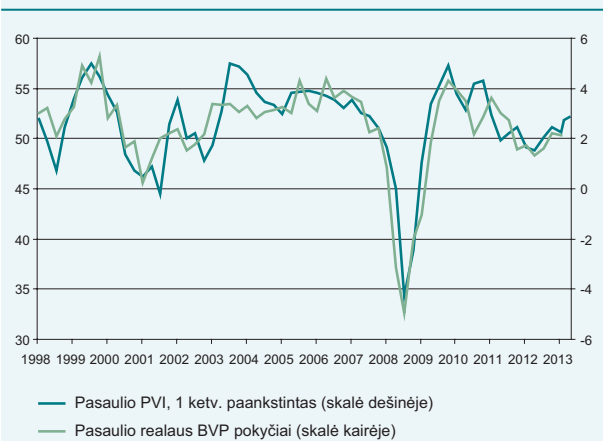
	2013	2014	2015	2016
Pasaulis	2,9	3,6	4,0	4,1
JAV	1,6	2,6	3,4	3,5
Japonija	2,0	1,2	1,1	1,2
Kinija	7,6	7,3	7,0	7,0
Brazilija	2,5	2,5	3,2	3,3
Indija	3,8	5,1	6,3	6,5
Rusija	1,5	3,0	3,5	3,5
Švedija	1,1	2,8	3,5	2,3
Danija	0,3	1,7	1,8	1,5
Norvegija	1,9	2,6	2,7	2,2
Euro zona	-0,4	1,1	1,7	1,5
Vokietija	0,5	1,7	1,9	1,3
Prancūzija	0,2	0,9	1,7	1,7
Italija	-1,8	0,7	1,2	1,4
Ispanija	-1,3	0,5	1,7	1,5
Suomija	-0,6	0,6	1,6	2,0

Šaltiniai: TVF, Europos Komisija, Bloomberg

premjero Li atėjimu ši politika tapo istorija. Artimiausius keletą metų, mažėjant vyriausybės paskatoms, Kinijai prognozuojamas gerokai lėtesnis augimas, kuris daugeliui eksportuojančių valstybių pasireikš mažesne paklausa.

Kita vertus, pasaulio verslo pasitikėjimo indeksas pamažu pradeda kilti. Markit duomenimis, po rekordinių žemumų, fiksuotų metų pradžioje, optimistiškiau 2014 metų ekonominio aktyvumo galimybes vertina beveik visos išsivysčiusios valstybės, išskyrus Japoniją. Tačiau smarkiai suprastėjo BRIK šalių nuotaikos, tad pasaulio verslo lūkesčiai vis dar išlieka žemo lygio ir žada tik vangų globalios ekonomikos augimo spartėjimą. **Nedrąsaus atsigavimo leidžia tikėtis ir pasaulio pirkimų vadybininkų indeksas, vėl grįžęs į augimo trajektoriją (žr. 1.2 diagramą).** Taigi panašu, kad galingiausios pasaulio ekonomikos jau kitąmet ketina įjungti „antrąją pavarą“, tačiau ekonominis variklis suksis vis dar gana lėtai, dėl vangesnių besivystančių rinkų tendencijų.

1.2 diagrama
PASAULIO PIRKIMŲ VADYBININKŲ INDEKSAS IR REALUS BVP. POKYČIAI, PROC.



Šaltiniai: Bloomberg, JPMorgan, DNB

Euro zonos ekonomika šiemet vis dar išgyveno recesiją. Ir nors metų viduryje optimizmo gerokai padaugėjo – regionas užbaigė pusantrų metų trukusią techninę recesiją ketvirtiniu 0,3 proc. ūgtelėjimu, išankstiniai trečiojo ketvirčio rezultatai ekspertus nuvylė (per ketvirtį regiono pridėtinė vertė padidėjo vos 0,1 proc.). Toks letargiškas atsigavimas visų pirma siejamas su gerokai lėtesniu nei buvo laukiama pagrindinio ES garvežio – Vokietijos ūkio – augimu. Silpniau vystėsi ir kitos didžiosios euro zonos ekonomikos, o Prancūzijos ir Italijos bendrasis vidaus produktas palyginamosios kainomis 0,1 proc. susitraukė. Tai dar kartą įrodė, kad vieningos valiutos zonos atsitiesimas yra dar itin trapus. Nedžiugina ir kiti šviežiausi makroekonominiai rodikliai – žemesnė nei tikėtasi euro zonos metinė infliacija, kuri spalio mėn. siekė vos 0,7 proc. ir aukštumose įstrigęs nedarbo lygis (12,2 proc.). Nemažai problemų euro zonai sukelia ir brangesnis JAV dolerio atžvilgiu euras. Nuo praėjusių metų liepos žemumų, po aktyvios Europos centrinio banko (ECB) pagrindinių palūkanų normų karpymo sesijos, euras pabrango 7,8 proc. Tai labai sumažino

euro zonos eksporto konkurencingumą, o juk būtent eksporto augimas – vienas svarbiausių šios ekonomikos atsigavimo lokomotyvų. Prastoki pramonės produkcijos rezultatai taip pat rodo, kad pramonės sektorius jau pradeda kentėti nuo euro kurso stiprumo. Brangesnio euro poveikį netiesiogiai patvirtino ir didesnis neatitikimas tarp paskutinių ketvirčių euro zonos ir pasaulio pirkimų vadybininkų indeksų.

Nenuostabu, kad siekdami apsaugoti trapius regiono atsigavimo daigus, ECB „balandžiai“ dar kartą suplasnojo sparnais. Šių metų lapkričio pradžioje ECB 25 baziniais punktais apkarpė dvi iš trijų savo bazinių palūkanų normų iki rekordinių žemumų, išreikšdamas nerimą dėl itin žemos euro zonos infliacijos. Infliacijos nebuvimas neleidžia atsitiesti periferinėms šalims, virš kurių tebekybo grėsmingas valdžios ir privataus sektoriaus įsiskolinimų *Damoklo kardas*. **Struktūrinės euro zonos periferinių šalių problemos riboja jų galimybes atsitiesti, o defliacija, kurią šiuo metu patiria Graikija, Kipras ir Airija, stabdo fiskalinio ribojimo reformas – elektoratas daug lengviau išgyvena realių pajamų mažėjimą nei atlyginimų ir išmokų mažėjimą absoliučia išraiška. Be to, aukštesnės infliacijos aplinkoje šalys gali „peraugti“ dideles valdžios ir privataus sektoriaus skolas.**

Nors tikimasi, kad eilinė ECB paspartis laikinai pagyvins regiono ekonomiką ir pagerins finansų rinkų dalyvių lūkesčius, arsenalas daugiau skatinti euro zoną pinigų politikos priemonėmis yra praktiškai išsemtas. Kaip rodo apklausos, rinkos dalyviai tikisi dar daugiau ECB nestandartinės monetarinės ekspansijos ateityje. Kita vertus, daugėja požymių, kad pamažu pradeda atsitiesti ir Pietų Europos ekonomikos. Trečiąjį šių metų ketvirtį Ispanijos realusis BVP pirmąjį kartą po dviejų metų pertraukos ūgtelėjo, Portugalijos ūkis taip pat pasiekė teigiamą ketvirtinį pokytį antrą ketvirtį iš eilės. Kitų šalių ekonomikų susitraukimas buvo gerokai kuklesnis nei anksčiau – **visa tai leidžia tikėtis, kad stagnuojantis euro zonos ūkis sugebės įsitverti dinamiškesnio eksporto dedamosios ir pradėti augimo fazę.**

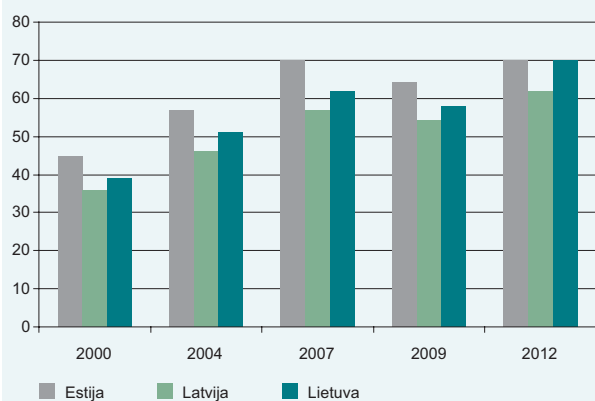
Ko vis dar nesugeba atgaivinti ECB, tai investicijų, vidaus paklausos ir kreditavimo procesų. Priešingai nei J.C. Trichet laikais, dabartinio ECB prezidento M. Draghi vykdomų monetarinių priemonių efektyvumas ir poveikis paskolų rinkai yra ribotas. Nepaisant visų ECB pastangų atgaivinti kreditų rinką, paskolų srautas nefinansinėms korporacijoms nuo 2011 m. rugsėjo yra neigiamas, o tai rodo, kad bankams paskolų yra grąžinama daugiau nei išduodama. Užtat vangus privataus sektoriaus vartojimas leido dar daugiau pagerinti užsienio prekybos rodiklius. Naujausi euro zonos prekybos duomenys rodo, kad prekybos perteklius toliau augo, tačiau tai įvyko ne tiek dėl spartesnės eksporto raidos, kiek dėl itin suvaržyto importo. Silpna vidaus paklausa smarkiai riboja šalių narių poreikį importuojamoms vartojimo prekėms, o pertekliniai neišnaudojami gamybiniai pajėgumai daugelyje šalių dar bent metus nereikalaus iš verslininkų didesnių kapitalo investicijų.

Lietuvos kertinių rinkų Rytuose situacija taipogi itin sudėtinga. Rusijos ūkis priartėjo prie gamybos galimybės ribos, apie tai byloja ypač silpnas ekonomikos augimas šiemet, nepaisant itin žemo nedarbo lygio (5,5 proc. spalio mėn.) ir aukšto gamybinių pajėgumų panaudojimo rodiklio. Kad Rusijos ūkis susiduria su struktūrinėmis raidos problemomis, įrodo ir gerokai kukles-

nės nei tarptautinių institucijų vertinimai naujosios Rusijos centrinio banko prognozės (2014 m. – 2 proc.). Aukšta infliacija nepalieka erdvės ekonominės politikos manevrams. Didžiulis investicijų nutekėjimas iš šalies, žemas produktyvumas, prastėjantys privataus kapitalo investicijų rodikliai ir smukęs ekonomikos augimo tempas rodo, kad dabartinis šalies vystymosi modelis nėra efektyvus, atėjo metas ieškoti naujų „lokomotyvų“. Žemesnių energijos nešėjų kainų perspektyva ilguoju laikotarpiu taip pat šaukė šaukiasi struktūrinių reformų. Su Rusija ekonomine „virkštele“ susijusi Baltarusija irgi kenčia nuo lėtėjančių šios ekonomikos apsakų. O karštingas Rusijos spaudimas Ukrainai gali ilgam nustumti šios šalies prekybos ir politikos sutarties pasirašymą su Europos Sąjunga ir apriboti vystymosi galimybes.

Laipsniškas pasaulio ekonomikos atsigavimas žada geresnes ES narių eksporto perspektyvas. Tai ypatingai svarbu ir Baltijos šalims, kuriose ilgą laiką eksportas buvo pagrindiniu augimo „garvežiu“ ir leido užkariauti naujas viršūnes ES rikiuotėje pagal BVP, tenkančio vienam gyventojui, perkamosios galios standartus (žr. 1.3 diagramą). Baltijos šalys yra atviros užsienio prekybai, prekių ir paslaugų eksporto ir BVP santykis 2012 m. sudarė 91 proc. Estijoje, 84 proc. Lietuvoje ir 62 proc. Latvijoje, kai atitinkamas ES vidurkis tesiekė 43 proc. Spartus eksporto augimas – vienas iš kertinių veiksnių, kurie sugrąžins Lietuvos ir Estijos realųjį BVP jau kitąmet, o Latvijos – 2015 m. pabaigoje į prieškrizinį lygį. Eurostat duomenimis, Lietuvos, Latvijos ir Estijos dalis pasaulio eksporte nuo 2007 metų išaugo, atitinkamai, 29,3, 12,3 ir 6,5 proc., ir tai buvo geriausias rezultatas ES.

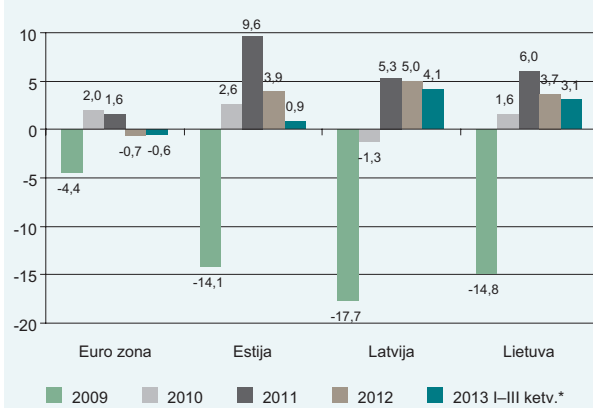
1.3 diagrama
BALTIJOS ŠALIŲ BVP, TENKANTIS VIENAM GYVENTOJUI PERKAMOSIOS GALIOS STANDARTAIS, ES = 100



Šaltinis: Eurostat

Santykinai silpnėjęs pastarųjų metų Estijos eksporto augimas tiesiogiai siejamas su pagrindinių jos prekybos partnerių – Šiaurės šalių – laikiniais sunkumais. Suomijos ir Švedijos, kurioms tenka apie trečdalis viso Estijos eksporto, pramonės produkcija yra investicinės prekės, kurių paklausa pasaulyje smarkiai nusilpo, tai iliustruoja ir neišnaudojami gamybiniai pajėgumai. Tačiau jau kitąmet Skandinavijai prognozuojamas atsigavimas, kuris turėtų vėl grąžinti Estiją į ES lyderių pagal augimo tempus gretas (žr. 1.4 diagramą).

1.4 diagrama
REALUS BVP, METINIS POKYTIS, PROC.



* Išankstiniai duomenys

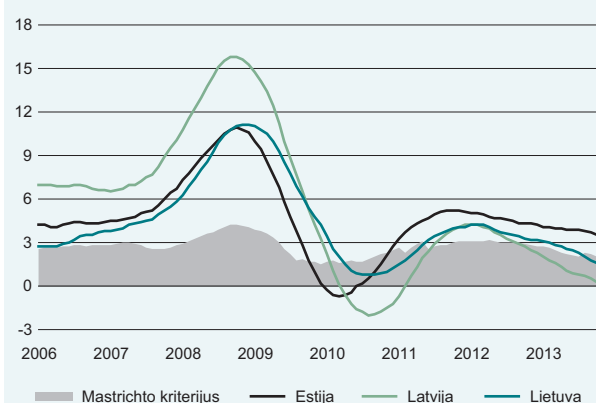
Šaltiniai: Eurostat, šalių statistikos tarnybos

Staigiai sumažėjus eksporto apimtims, Estijos ūkis antrąjį šių metų ketvirtį įžengė į recesiją, o trečiąjį ketvirtį – stagnavo. Latvijos ir Lietuvos ekonomikos taip pat sulėtino tempą, nors abejojose jų BVP augimą be eksporto pradėjo maitinti ir nedrąsiai atsigaunanti vidaus paklausa. Akivaizdu, kad **vidaus paklausos atsigavimas Baltijos šalyse vis dar nėra pakankamas, kad atsvėrėtų patiriamus praradimus eksporto rinkose. Todėl ateityje Baltijos trijulės ekonomikos perspektyvos turi būti siejamos, visų pirma, su eksporto plėtra, o pažadinta ilgokai „miegojusi“ vidaus rinka turėtų atlikti pagalbinį vaidmenį.**

Po kelerių metų pertraukos namų ūkių vartojimas pradeda rodyti gyvybės ženklus (žr. priedo lentelę). Tai lemia atsi-gaunantį vidutinio darbo užmokesčio, tirstančio nedarbo lygio, mažos infliacijos ir nepalankių taupymui palūkanų normų veiksniai. Latvijos ūkio augimas jau antrus metus iš eilės sulaukia pasparties iš vidaus vartojimo: pernai galutinio namų ūkių vartojimo išlaidos palyginamosiomis kainomis išaugo 5,8 proc., o pirmąjį šių metų pusmetį buvo 6,2 proc. didesnės nei prieš metus – tai geriausias rezultatas tarp Baltijos šalių. Artėjančio euro įsivedimo perspektyvos taip pat skatino gyventojus atsikratyti dalies grynųjų pinigų. Latvijos banko duomenimis, grynųjų latų skaičius apyvartoje 2013 m. spalio pradžioje, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus, smuko beveik penktadaliu. Kaip parodyta 1.5 diagramoje, Lietuva šių metų viduryje taip pat įsispraudė į kainų stabilumo kriterijų, ir 2014 m., tikėtina, gaus leidimą prisijungti prie Euro klubo, tad ši perspektyva kitąmet gali sąlygoti panašias tendencijas ir Lietuvoje.

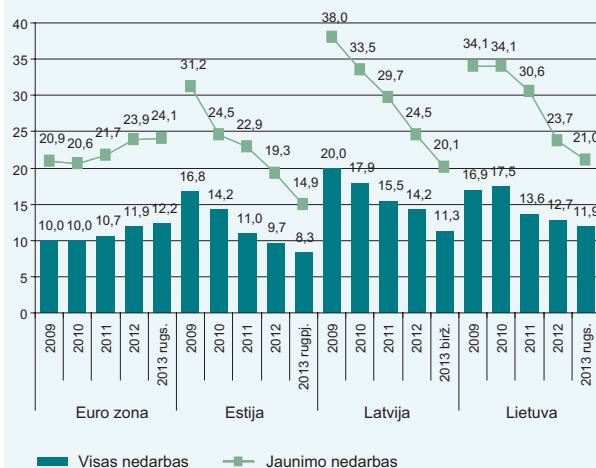
Darbo rinkos situacija Baltijos regione priartėjo prie lūžio taško: Latvijoje ir Lietuvoje nedarbo lygis slystelėjo žemiau ES vidurkio, o Estijoje artėja prie 8 proc., t. y. Švedijos ir Suomijos lygio. Tiesa, palyginti su tuo, kaip sparčiai šoktelėjo Baltijos šalių bedarbių skaičius po krizės, nedarbo lygio mažėjimas vyksta gerokai lėčiau. Tačiau jau dabar visose trijose rinkose jaučiamas spaudimas darbo užmokesčiui – darbuotojų atlyginimai auga greičiau už našumą, o gyventojų ir verslininkų lūkesčiai patvirtina, kad ateityje ši tendencija tik stiprės. Džiugina tai, kad Baltijos šalyse įspūdingais tempais retėjo jaunųjų bedarbių

1.5 diagrama
VIDUTINĖ METINĖ INFLIACIJA BALTIJOS ŠALYSE IR MASTRICHTO KRITERIJUS, PROC.



Šaltiniai: Eurostat, DNB

1.6 diagrama
NEDARBO LYGIS, SEZONIŠKAI IŠLYGINTAS, LAIKOTARPIO PABAIGOJE, PROC.



Šaltinis: Eurostat

gretos, o euro zona rugsėjį pasiekė naująjį jaunimo nedarbo lygio antirekordą (žr. 1.6 diagramą).

Svarbu pažymėti, kad Latvijoje ir Lietuvoje pamažu pradeda gerėti gyventojų migracijos rodikliai. Nors abidvi šalys vis dar

kenčia nuo darbo jėgos nutekėjimo į užsienį, ypač Jungtinę Karalystę ir Šiaurės šalis, grįžtančiųjų į gimtinę srautas gausėja, ir migracijos saldas pamažu ima gerėti. Pavyzdžiui, Lietuvoje per dešimt šių metų mėnesių grynas migracijos srautas siekė -15,2 tūkst. gyventojų, arba dvigubai mažiau nei atitinkamas vidurkis nuo pat šalies įstojimo į ES. Geresnis rezultatas buvo tik 2008 metais. Latvijoje tendencijos yra panašios, ir tikėtina, kad čia migracijos saldas šiemet bus mažiausias nuo 2004 m. Taigi Baltijos šalims pavykus išlaikyti spartų ekonomikos augimą kelerius metus iš eilės, po daugiau nei dešimtmetį trukusios pertraukos emigracijos problema galėtų pereiti į antrą planą. Kita vertus, net ir subalansuoti migracijos srautai yra nepakankamas veiksnys atsverti neigiamus demografinių pokyčių padarinius (t. y. neigiamą natūralią gyventojų migraciją, senėjimą, trumpesnę už ES vidurkį vidutinę gyvenimo trukmę ir t. t.).

Apibendrinant, trijų Baltijos valstybių ateities raidos scenarijus, ypač ES kontekste, atrodo neblogai: artimiausiais metais Lietuvai ir Estijai prognozuojamas stabilus 3–5 proc. metinis augimas. Spartesnė Latvijos ūkio plėtra turėtų padėti atkurti ekonominio nuosmukio padarinius 2015 m. pabaigoje. Ekonominis Baltijos trijulės vystymasis taps labiau subalansuotas ir remsis tiek eksportu, tiek ir vidaus vartojimu, kuris dar tik pradeda įgauti pagreitį. Baltijos ekonomikoms augant, bedarbių skaičius ir toliau mažės, tačiau lėtesniais tempais. Verslas, savo ruožtu, turės spręsti senkančių darbo jėgos išteklių problemą, greičiausiai, persiorientuodamas į mažiau darbo jėgai imlias technologijas arba aukštesnės pridėtinės vertės produkcijos gamybą. Palanki Lietuvos makroekonominė konjunktūra, greičiausiai, leis Lietuvai 2015 metais tapti euro zonos nare. Tad visos trys Baltijos šalys toliau bus priverstos laikytis išorinių makroekonominio stabilumo kriterijų.

Mažiau palankus Baltijos šalims scenarijus būtų siejamas su geroai lėtesniu nei prognozuojama euro zonos atsigavimu ir, svarbiausia, tolesne vidaus vartojimo stagnacijos tąsa. Ne mažiau svarbios ir kitų aplinkinių šalių – Rusijos, Baltarusijos – artimiausių keletu metų raidos perspektyvos. Šioms Rytų šalims susiduriant su sunkumais viduje, galima laukti dar daugiau protekcionistinių veiksmų prieš Baltijos šalių ir Europos gamintojus. O tai turėtų neigiamos įtakos Baltijos šalių eksporto rodikliams ir sumažintų ekonomikos apsukas.

1.2 lentelė
PAGRINDINIŲ MAKROEKONOMINIŲ RODIKLIŲ BALTIJOS ŠALIMS PROGNOZĖS

	Lietuva			Latvija			Estija		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Realusis BVP, metinis pokytis, proc.	2,5	3,5	4,0	4,0	5,0	5,0	1,0	3,0	4,0
Metinė infliacija, proc. ¹⁾	0,7	2,0	3,0	0,0	2,5	2,0	2,3	2,0	2,0
Vidutinis mėnesinis bruto atlyginimas, metinis pokytis, proc. ¹⁾	5,0	6,0	6,0	5,0	5,0	5,0	7,0	5,5	5,0
Nedarbo lygis, proc. ¹⁾	11,0	10,0	9,0	11,5	10,0	9,0	8,0	7,0	6,5
Nacionalinio biudžeto balansas, santykis su BVP, proc.	-3,0	-2,0	-2,0	-1,2	-1,0	-1,0	-0,5	0,0	0,0
Einamosios sąskaitos balansas, santykis su BVP, proc.	-0,5	-2,0	-2,0	-1,5	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0

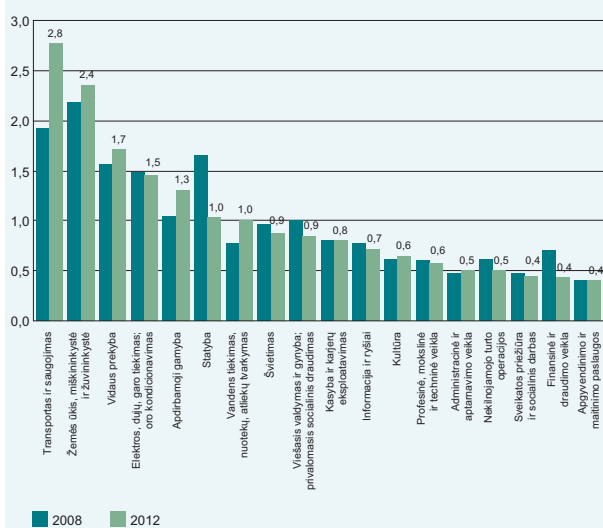
¹⁾ Laikotarpio pabaigoje

2. Lietuvos ūkio tendencijos

Pastaraisiais metais maža atvira Lietuvos ekonomika pasiekė išskirtinius eksporto plėtros rodiklius. Dėl to labai išaugo eksportuojančių ekonominių veiklų (apdirbamosios pramonės, transporto ir sandėliavimo bei žemės ūkio) vaidmuo (žr. 2.1 diagramą), tačiau vidaus rinka „mintantiems“ sektoriams tai buvo nepritekliausi metai. Santūrus tiek verslo, tiek namų ūkių ateities vertinimai ir vangesnė darbo rinkos raida riboja vidaus paklausos augimo galimybes. Ypač nukentėjo statybų, finansinė ir draudimo bei nekilnojamojo turto operacijų veiklos. Akivaizdu, kad į išorę orientuotų sektorių sąlygotas atsigaivimo receptas pasiteisino ir užtikrino šalies sėkmę atgaunant prarastas makroekonominės pozicijas.

Vertinant realaus BVP retrospektyvą, Lietuva „atidirbo“ krizės praradimus ir kitąmet jau turėtų pasiekti 2008 m. stebėtą viršukalnę. Tačiau situacija kartinėse Lietuvos prekių eksporto rinkose jau tam tikrą laiką kelia nerimą ir verčia abejoti Lietuvos eksporto spurto tęstinumu. Europos Sąjunga, nors jau pasiekė techninės recesijos pabaigą, dar vis toli nuo subalansuotos ir tvarios raidos „greitkelio“. Grėsmė tampa lėtesnis Estijos, Lenkijos ir Baltarusijos augimas ir atitinkamai mažesnis imlumas lietuviškoms prekėms. Žvalgantis į Rytus, perspektyvos taipogi išlieka miglotos. Rusijos struktūrinės ūkio vystymosi ligos jau spėjo šį rudenį pasireikšti šalutiniu protekcionizmo

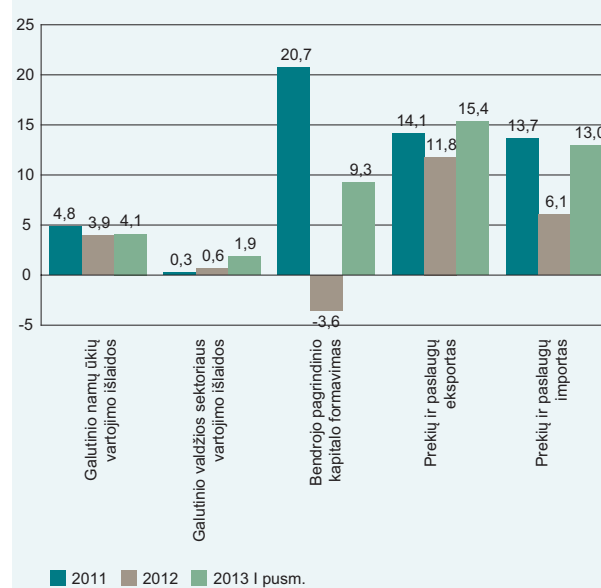
2.1 diagrama
EKONOMINĖMS VEIKLOMS TENKANČIŲ DALIŲ LIETUVOS IR EUROPOS SĄJUNGOS BVP STRUKTŪROSE SANTYKIS



Šaltinis: Eurostat

poveikiu importui iš Lietuvos (t. y. biurokratiniais barjeriais ir papildomomis patikromis prie valstybės sienos tiek Lietuvos vežėjams, tiek lietuviškos kilmės maisto produktams). Natūralu, kad tai kelia klausimą, kiek ilgai Lietuva galės kliautis savo viena stambiausių eksporto rinkų. Ir nors metiniai prekių ir paslaugų eksporto augimo tempai šių metų pirmąjį pusmetį dar vis buvo įspūdingi ir siekė 15,4 proc. (žr. 2.2 diagramą), operatyvioji statistika byloja, kad eksporto „lokomotyvui“ jau ima trūkti „garo“, ir antrąjį pusmetį stebėsime daug santūresnius rodiklius. Išorinė aplinka Lietuvos eksportui, tikėtina, pasitaisys jau kitąmet, po truputį atsigaunant Europos Sąjungos ekonomikai.

2.2 diagrama
BVP KOMPONENTAI IŠLAIDŲ METODU, METINIS POKYTIS, PROC.



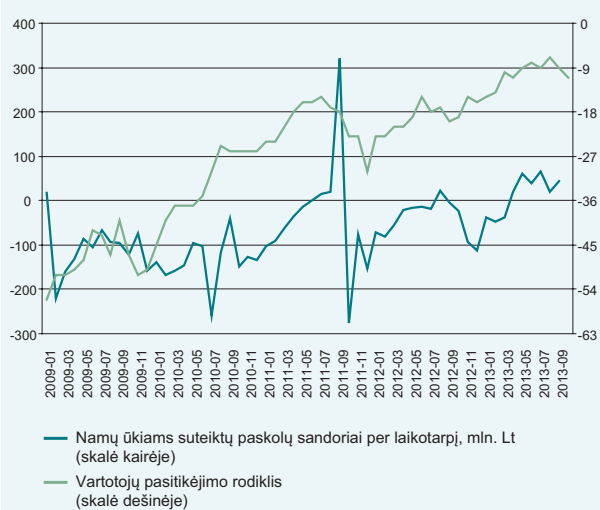
Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Be viso to, po stulbinančių grūdų eksporto rodiklių pernai, šiemet žemdirbiai ir grūdų perpardavėjai susiduria su visiš-kai kitokiomis derliaus realizavimo sąlygomis tarptautinėse rinkose. Jei 2012-ieji buvo nominuojami auksiniais dėl neeilinės rekordinio derliaus ir palankių pasaulinių grūdų kainų kombinacijos, tai šiemet tik šiek tiek prastesnis derlius parduodamas daug pigiau. Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacijos (angl. FAO) duomenimis, grūdų kainų indeksas šių metų rugsėjį buvo ketvirtadaliu mažesnis nei atitinkamu laikotarpiu pernai.

Todėl tikėtina, kad iš anksto grūdų pardavimo sutarčių nesudarę ūkininkai neskubės parduoti derliaus ir lauks geresnių laikų. Kad tokia strategija pasiteisins, užsimena ir nuo dugno atsispyrusios artimiausios kviečių kontrakto kainos tarptautinėse žaliavų biržose. Akivaizdu, kad **vangesnis grūdų eksportas turės įtakos bendriems eksporto rodikliams šių metų antrąjį pusmetį ir ypač jų metiniam augimo tempui dėl didžiulės pernai metų palyginamosios bazės.**

Pasikeitusios žaidimo taisyklės užsienio rinkose ima kaišioti pagalius į Lietuvos eksporto vežimo ratus, o vidaus paklausa dar vis nėra pajėgi šių potencialių praradimų atverti. Tiesa, palyginti su pernai, šių metų pirmąjį pusmetį galutinės namų ūkių vartojimo išlaidos palyginamosiomis kainomis augo nežymiai sparčiau – 4,1 proc. (žr. 2.2 diagramą). Kad gyventojų apetitas po truputį didėja, rodo beatsitiesių ateities vertinimų rodikliai ir suaktyvėjęs skolinimasis (žr. 2.3 diagramą). Lietuvos banko duomenimis, namų ūkiams išduotų paskolų sandorių apimtys nuo šių metų kovo yra teigiami – tai reiškia, kad išduodama daugiau paskolų nei grąžinama. Be to, tai ilgiausiai trunkantis teigiamų sandorių laikotarpis po 2009 m. krizės. **Toks pusės metų šio rodiklio testas jau leidžia nedrąsiai pripažinti namų ūkių elgsenos lūžį ir teigti, kad gyventojai vis labiau pasitiki ateitimi, drąsiau leidžia pinigus ir vėl ima skolintis būstui, vartojimui, poilsiui ir kitoms reikmėms.** Žinoma, tai tik aktyvesnio vartojimo užuomazgos, ir tikrai kol kas nereikia bijoti perkaitimo scenarijaus **dėdė vu**. Kad Lietuvos ūkis gyvena pagal savo išgales, byloja ir sveiki einamosios sąskaitos balanso rodikliai. Lietuvos banko duomenimis, pernai Lietuvos einamoji sąskaita praktiškai susibalansavo – buvo tik 0,2 proc. einamosios sąskaitos deficitas. **Tai reiškia, kad Lietuvos ūkis, eksportuodamas, investuodamas ir dirbdamas kitoms šalims, uždirba tiek pat, kiek išorės subjektai – iš Lietuvos.** Šių metų rezultatas, tikėtina, taipogi artės prie nulio, tačiau kitais metais tikėtinas vidaus vartojimo ir investicinių procesų suaktyvėjimas einamosios sąskaitos deficitą padidins iki 2 proc. BVP.

2.3 diagrama
VARTOTOJŲ PASITIKĖJIMO RODIKLIO IR NAMŲ ŪKIAMS SUTEIKTŲ BANKŲ PASKOLŲ SANDORIŲ DINAMIKA



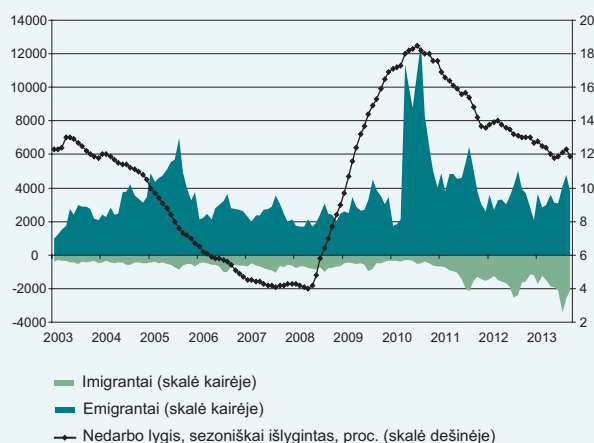
Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos bankas

Geresnes gyventojų nuotaikas sąlygoja ir besikeičianti situacija darbo rinkoje. Lietuvos Statistikos departamento duomenimis, antrąjį šių metų ketvirtį vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis Lietuvoje sudarė 2253 litus. Per ketvirtį šis rodiklis išaugo 0,9 proc., o palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, vidutinis bruto atlyginimas šalyje padidėjo 4,6 proc. Sparčiau už šalies vidurkį per metus algos augo privačiame sektoriuje. Realusis darbo užmokestis (atmetus infliacijos įtaką), palyginti su pirmuoju šių metų ketvirčiu, ūgtelėjo 0,3 proc. ir 3 proc. per metus.

Spartėjantis darbo užmokesčio didėjimo tempas įrodo, kad verslo plėtros epocha žemų darbo kaštų sąskaita baigėsi. Išgyvenusios 2009 m. ekonomikos nuosmukį verslo įmonės, stebėdamos dviženklį nedarbo lygį, neįtę jokio spaudimo kelti darbo užmokestį ir naudojosi šiuo konkurenciniu pranašumu keletą metų iš eilės. Tai padėjo šalies verslui atsigauti ir suformuoti tam tikrą finansinę „pagalvėlę“ – vidutinis įmonių pelningumas Lietuvoje pastaruosius porą metų viršijo 4 proc., o grynojo pelno rodiklis augo dviženkliais tempais.

Tuo tarpu realus vidutinis darbo užmokestis, dėl ekonominės krizės vien per 2009 metus susitraukęs daugiau nei 7 proc., 2010–2012 m. smuko dar giliau ir tik pernai metų viduryje pasiekė dugną. **Akivaizdu, kad toliau šalies verslas ant šio „žirgo“ joti nebegali, jo nešerdamas.** Išryškėjo struktūrinio nedarbo problema – vis daugiau įmonių susiduria su tinkamos kvalifikacijos darbuotojų trūkumu net ir esant dviženkliai nedarbo lygiui (žr. 2.4 diagramą). Atlyginimus kelti skatina ir neslūgstantys emigracijos ir „protų“ nutekėjimo procesai. **Siekdamos išlaikyti savo darbuotojus, įmonės yra priverstos juos motyvuoti finansiškai ir kelti atlyginimus.**

2.4 diagrama
TARPTAUTINĖS MIGRACIJOS SRAUTAI IR NEDARBO LYGIS



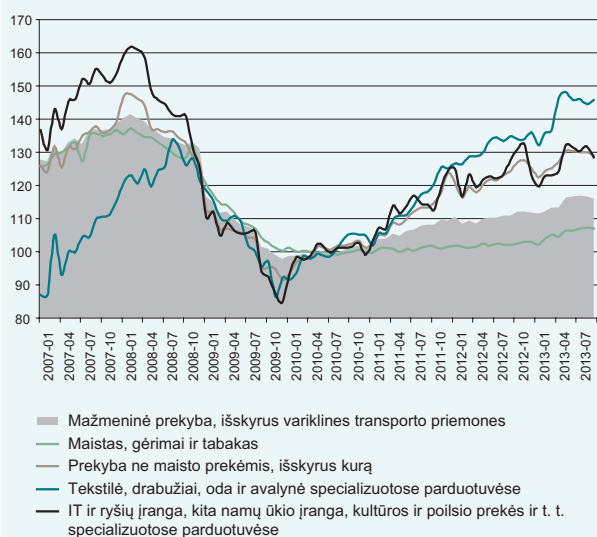
Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Ši žinia yra gera ne tik namų ūkių ekonomikoje, bet ir makroekonominio aspekto. Tvari spartesnio darbo užmokesčio augimo tendencija po truputį įlieja optimizmo vartotojų lūkesčiams ir tiesiogiai veikia vidaus paklausos vektorių. Aktyvesnis namų ūkių vartojimas po truputį stimuliuoja į vidaus rinką orientuotas veiklas tiek per prekybos apyvartų augimą,

ties per laisvalaikio ir sporto pramogų paklausos didėjimą, tiek per didesnę aktyvumą nekilnojamojo turto rinkoje (žr. skyrių „Gyvenamoji statyba ir būsto rinka“).

Šiomet dinamiškiau vystėsi mažmeninės prekybos ekonominė veikla. Per tris šių metų ketvirčius mažmeninės prekybos apyvartos palyginamosiomis kainomis išaugo 4,9 proc. Įmonių, prekiaujančių maisto prekėmis, apyvarta buvo 4 proc. didesnė nei pernai, o ne maisto prekėmis prekiaujančių įmonių apyvarta per metus padidėjo 5,9 proc. Įmonių, prekiaujančių ne maisto prekėmis, apyvartos apimčių palyginamosiomis kainomis atsigavimas buvo daug spartesnis nei maisto prekių kategorijos nuo pat 2009 m. krizės (žr. 2.5 diagramą). Tai rodo, kad gyventojai vis daugiau savo disponuojamų lėšų skiria ne tik maistui ir pirmojo būtinumo reikmėms patenkinti, bet ir laisvalaikio prekėms, būsto atnaujinimui, ar netgi prabangai. Vertinant mažmeninės prekybos apyvartos struktūrą pagal prekes, 2012 m. viduryje prieškrizines pozicijas atkurti sugėbė įmonės, prekiaujančios tekstile, drabužiais ir oda specializuotose parduotuvėse. Išskirtinai sparčiai augo mažmeninė prekyba naudotais daiktais. 2010–2012 m. šis indeksas augo vidutiniškai po 16 proc. per metus, o per tris šių metų ketvirčius jis padidėjo 12,2 proc., palyginti su atitinkamu laikotarpiu pernai. Akivaizdu, kad sunkmečio išpopuliarinta prekyba padėvėtais daiktais yra vienas pagrindinių galvos skausmų Lietuvos mažmenininkams – tam tikrose prekių grupėse statistinis pirkėjas šalyje vis dar teikia pirmenybę patrauklesnei kainai nei naujumui, nūdienos mados tendencijoms ar kokybei.

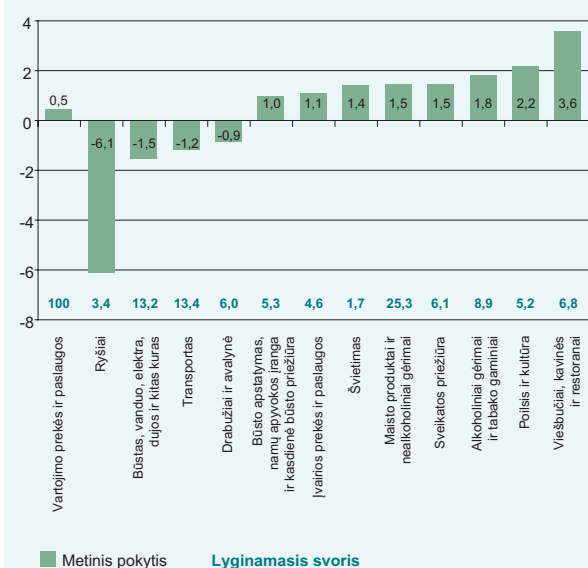
2.5 diagrama
MAŽMENINĖS PREKYBOS APYVARTOS PALYGINAMOSIOS KAINOMIS, SEZONIŠKAI IŠLYGINTAS INDEKSAS (2010 = 100), PROC.



Šaltinis: Eurostat

Vartojimo apetito šiomet negadina ir išsivėpusi infliacija. Suderintas vartotojų kainų indeksas rugsėjį tebuvo tik 0,5 proc. didesnis nei atitinkamą mėnesį prieš metus. Labiausiai per metus atpigo ryšių paslaugos (6,1 proc.) (žr. 2.6 diagramą), šilumos energija (13,7 proc.), degalai ir tepalai (3,3 proc.), dujos (5,9 proc.). Sparčiausias kainų kilimas buvo elektros energijos

2.6 diagrama
SVKI 2013 M. RUGSĖJO MĖN., METINIS POKYTIS, PROC.



Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

(9,4 proc.), maisto produktų ir nealkoholinių gėrimų (1,5 proc.), alkoholio ir tabako (1,8 proc.), apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų (3,6 proc.) kategorijose. Vertinant infliacijos procesų perspektyvas, Lietuvos kainų tendencijos labai priklausys nuo energijos nešėjų ir maisto žaliavų kainų tarptautinėse rinkose. DNB prognozuoja, kad energijos nešėjų kainos kitais metais turėtų išlikti panašaus lygio, o ilguoju laikotarpiu – palaipsniui mažėti. Kitas importuojamos infliacijos veiksnys – maisto kainos – taipogi šiomet leidžia atsikvėpti. Dėl rekordinio grūdų derliaus pasaulyje visi maisto žaliavų kainų vektoriai sminga žemyn. Priešingai nei pernai, gausaus derliaus sulaukę mūsų grūdų augintojai yra priversti susitaikyti su žemesnių supirkimo kainų realybe. Dėl pigesnių grūdų ilgainiui turėtų smukti duonos gaminių, o atpigus pašarams – mėsos ir pieno produktų kainos. Ryškesnių postūmių kainų augimui ateinančiais metais neturėtų atsirasti ir šalies viduje. Priešingai, Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (VKEKK) 2014 m. nustatė žemesnes nei pernai visuomeninės elektros energijos kainos viršutinės ribas buitiniams vartotojams. Riba, taikoma perkantiems elektros energiją iš vidutinės įtampos tinklų, buvo sumažinta 21 proc., iki 26,859 ct/kWh, o perkantiems iš žemos įtampos tinklų – 18 proc., iki 33,021 ct/kWh. Galutinai kitų metų elektros energijos kaina vartotojams paaškęs lapkričio pabaigoje. Infliaciją šiek tiek palaikys suplanuoti akcizų tarifų padidinimai: nuo kitų metų kovo turėtų būti kilstelėtas akcizas tabakui ir jo gaminiams, o nuo balandžio – etilo alkoholiui ir svaigiesiems gėrimams. Tuo tarpu dujų kainų ateitis vis dar skendi migloje. Lietuvos Vyriausybė su Rusijos dujų koncernu „Gazprom“ dar vis tebesidera dėl pigesnių dujų, kurias dabar Lietuva perka brangiausiai Europoje. Tačiau kol kas šios derybos nevaisingos, o dujų kainos kitąmet didės dėl keleto su infrastruktūra susijusių veiksnių. Pirmiausia, VKEKK nustatė 28 proc. didesnę dujų skirstymo ir tiekimo bendrovės „Lietuvos dujos“ skirstymo kainos viršutinę ribą, kuri kitąmet sieks 229,8 Lt/tūkst. m³. Didinti tarifus ketina ir dujų perdavimo sistemos

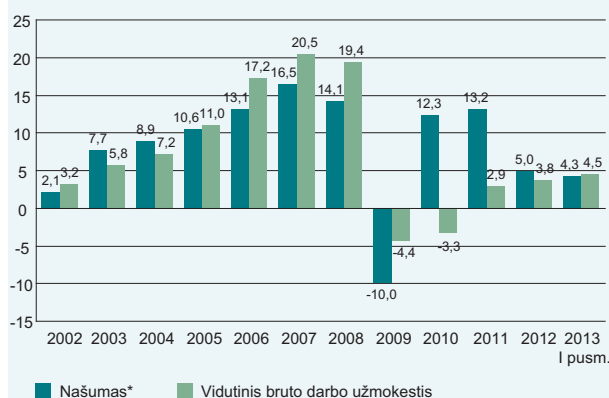
operatorė „Amber Grid“. Be to, nuo kitų metų gegužės mėnesio Lietuva pagal ES direktyvą yra įsipareigojusi įsivesti naują akciją visoms gamtinėms dujoms, naudojamoms kaip šildymui skirtas kuras. Šios direktyvos įgyvendinimas turės įtakos centralizuotai tiekiamos šilumos kainoms bei dujų, kaip šildyti skirtu kuro verslo reikmėms, kainoms. Natūralu, kad visi šie išvardinti administraciniai kainų pakitimai paveiks įmonių išlaidas, kurių dalis bus kompensuota aukštesnėmis produkcijos kainomis galutiniam vartotojui. Tiesa, iki kitų metų vidurio, kai bus testuojamas Lietuvos atitikimas Maastrichto kainų stabilumo kriterijui, vidutinės metinės infliacijos rodiklis neturėtų įsibėgėti, tačiau 2015 m., tikėtina, pajusime žymesnę infliacijos paspartėjimą.

Kitąmet tikimasi, kad palanki makroekonominė konjunktūra Lietuvai atvers „langą“ prasmukti į euro zoną. Santykinai žemos ilgalaikių Vyriausybės vertybinių popierių palūkanų normos, neaukšta valdžios sektoriaus skola – Maastrichto kriterijai, dėl kurių patenkinimo galvos nesopa, Lietuva juos atitiks net su nemaža atsarga. Infliacijos spaudimas taipogi išsivėpęs, tad šis kriterijus, panašu, kad irgi neturėtų sukelti rimtų problemų. Nors rizikos faktorių yra: tai ir minėtieji akcijų padidiniai pavasarį, ir naujo akcizo visoms gamtinėms dujoms įvedimas, ir kitose Europos Sąjungos narėse vis labiau ryškėjantys delfiatyvūs procesai, tampsiantys žemyn patį kriterijų. Tačiau didžiausią nerimą kelia valdžios sektoriaus deficitas. Pati Europos Komisija, paskelbdama savo rudens prognozes (numatydama Lietuvai 2013 m. valdžios sektoriaus biudžeto deficito ir BVP santykį, lygų Maastrichto kriterijui) parodė, kad labai santūriai vertina Lietuvos sėkmės galimybes ir šampano atkimšti dar toli gražu nerekomenduoja.

Nemažiau už namų ūkių vartojimo atsigavimą tolesnei Lietuvos ūkio raidai svarbi bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo komponentė. Šis BVP segmentas labiausiai nukentėjo nuo 2009 m. krizės – bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo svoris BVP pernai sudarė 16,6 proc., t. y. panašiai, kaip ir per krizę, ir net 9 proc. punktais mažiau nei 2008 m. Pastaraisiais metais ekonomikai pasiekus palyginti sparčią plėtrą, bendros materialinės investicijos palyginamosiomis kainomis augo ypač vangiai. Tačiau akcentuotina, kad pagrindiniu inkaru šio rodiklio dinamikai išliko sąstingyje įšalusios investicijos į nekilnojamąjį turtą. Tuo tarpu investicijos į modernizavimąsi ir technologinę pažangą, t. y. mašinų, įrenginių ir transporto priemonių įsigijimus¹, 2012 m. ūgtelėjo 7,3 proc., o jų remontą – net 40,3 proc. Tiesa, tokius augimo tempus daugiau lėmė žema palyginamoji bazė, nes bendras šalies produktyviųjų investicijų lygis pernai vis dar išliko žemas (5,4 proc. BVP) ir net nesiekė ES vidurkio (6,1 proc.). Tuo tarpu Latvija ir Estija galėjo pasigirti žymiai aukštesniais atitinkamais rodikliais (8,4 proc. ir 11,5 proc. BVP). Pastebėtina, kad aktyviai investuodamos į gamybos produktyvumo didinimą Estija ir Latvija rodo puikų konvergencijos pavyzdį veįjantis technologiškai pažengusias šalis.

Lietuvos įmonės itin santūriai vertino ateitį ir nedrįso imtis ilgo atsipirkimo laikotarpio iniciatyvų. Investicijas apsunkino ir po nuosmukio sugriežtintos kreditavimo sąlygos. Tačiau sparčiau

2.7 diagrama
DARBO NAŠUMO IR DARBO UŽMOKESČIO METINIAI AUGIMO TEMPAI, PROC.

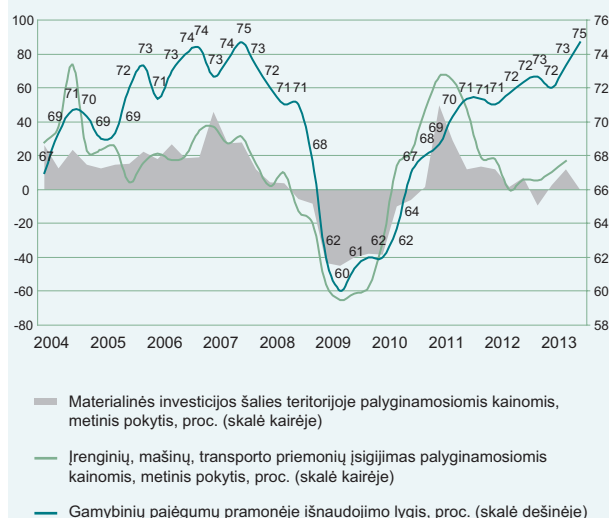


* Vieno dirbančiojo sukurta pridėtinė vertė to meto kainomis

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

pradėjus augti darbo užmokesčiui, verslas yra priverstas išlaikyti ir didesnį produktyvumo augimo tempą (žr. 2.7 diagramą). Šių metų pirmojo pusmečio duomenimis, Lietuvos ūkis vėl pasiekė neefektyvią būseną, kuomet darbo užmokestis auga greičiau nei darbo našumas. Todėl blėstanti pigios darbo jėgos paspartis verslui turi būti kompensuota kitais gamybos veiksniais, t. y. investuojant į veiklos produktyvumo didinimą ir gamybinių pajėgumų atnaujinimą. Kad jau atėjo metas kilstelėti gamybos galimybių ribą, rodo ir rekordinis pramonės gamybinių pajėgumų panaudojimo lygis. Šių metų trečiąjį ketvirtį šis rodiklis pašoko iki 75 proc. (žr. 2.8 diagramą). Tokias aukštumas teko stebėti tik 2007 m., Lietuvos ekonomikai dūstant nuo perkaitimo. Šios aplinkybės rodo, kad lūžis verslininkų elgsenoje jau čia pat, ir netrukus investicinių procesų įsisukimas turėtų tik spartėti.

2.8 diagrama
MATERIALINIŲ INVESTICIJŲ IR GAMYBINIŲ PAJĖGUMŲ IŠNAUDOJIMO LYGIO DINAMIKA



Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

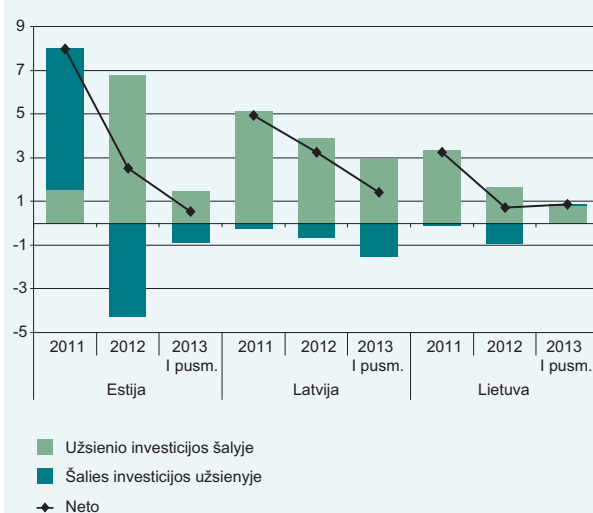
¹ Dar vadinamos produktyviosios investicijos, nurodomas augimas palyginamosiomis kainomis

Jau šių metų pirmąjį pusmetį produktyviosios investicijos palyginamosiomis kainomis padidėjo 14 proc., bendras investicijų rodiklis sudarė 8 proc. Po truputį besikeičiančią rinkos dalyvių elgseną investicijų atžvilgiu rodo ir virš nulio išsiropštusios bankų paskolų sandorių apimtys – rugpjūčio ir rugsėjo mėnesiais paskolų verslo įmonėms išduota daug daugiau nei grąžinta. Ši statistika leidžia manyti, kad kredito įstaigos taipogi drąsiau ima vertinti paskolų teikimo atvejus ir mato šviesesnes Lietuvos verslo perspektyvas. Apibendrinant, vertėtų akcentuoti, kad **siekiant išlikti konkurencingais ir stengiantis užtikrinti subalansuotą bei tvarų vystymąsi, teks atrasti balansą tarp ekonomiškai pagrįsto darbo užmokesčio augimo ir veiklos modernizavimo investuojant į technologinį atsinaujinimą. Ateinančių poros metų perspektyvoje, atsižauvant eksporto rinkoms ir greitėjant ūkio stūmokliams šalies viduje, šie beužsimezgantys investavimo į atsinaujinimą ir plėtrą procesai turėtų dar labiau įgauti pagreitį.**

Vertinant verslo aplinką Lietuvoje, šiemet buvome maloniai nustebinti praėjusios Vyriausybės subrandintais konkurencingumo vaisiais. Pasaulio banko „Doing Business 2014“ ataskaitos duomenimis, Lietuva šoktelėjo net dešimčia pozicijų aukštyn iš 27-os į 17-tą vietą, pagerindama daugiau nei pusę šio konkurencingumo indekso pozicijų ir aplenkdamą ne tik savo nuolatinės konkurentes Estiją ir Latviją, bet ir daugelį kitų ES narių (išskyrus Daniją, Jungtinę Karalystę, Suomiją, Švediją ir Airiją). Tačiau didžiausią proveržį šalis pasiekė verslo pradžios kategorijoje – čia Lietuva šoktelėjo net 96 laipteliais aukštyn ir įsitvirtino 11 vietoje. Tam pagrindą davė buvusios vyriausybės įsteigta Mažųjų bendrijų juridinės veiklos forma, įsigaliojusi nuo 2012 m. rugsėjo 1 d. Mažosios bendrijos steigimas išsiskiria tuo, kad ją sukurti yra paprasta, pigu, reikia tik minimalaus įstatinio kapitalo. Verslo pradžios procesą itin pagreitino įgyvendinta verslo internetu steigimo galimybė. Tokie administracinės naštos mažinimo sprendimai itin sutrumpino verslo įregistravimo trukmę ir sumažino procedūrų skaičių nuo 7 iki 4. Antras sveikintinas praėjusios valdžios sprendimas – hipotekos reforma, supaprastinusi turto įkeitimo ir kredito gavimo procedūras ir padėjusi Lietuvai sužibėti kreditavimo reitingo srityje. Pagal kredito gavimo galimybių indeksą Lietuva palypėjo iš 53-ios pakopos į 28-tą. Neprastą rezultatą Lietuva pasiekė užsienio prekybos srityje, pakildama iš 24-os į 15-tą vietą. Devyniomis pakopomis palypėjo šalis ir statybos leidimų gavimo kategorijoje – iki 39-os vietos. Mažiausia pažanga padaryta investuotojų apsaugos indekse (iš 70-os vietos į 68-tą) ir mokesčių mokėjimo reitinge (iš 60-os į 56-tą vietą). Pastarosiose dviejose srityse reikia dar nemažai padirbėti. **Mokesčių sistemų tęstinumas ir fiskalinis ilgesnis (kad ir trijų metų) laikotarpio planavimas būtų itin patogus įrankis verslui prognozuojant savo raidos kryptis, nes niekas labiau neišmuša iš vėžių privačių iniciatyvų, kaip nenuosekli ir politinių vėjų blaškoma mokesčių politika.**

Tikėkimės, kad įspūdingas Lietuvos pasirodymas Pasaulio banko konkurencingumo lentelėje atliks rezultatyvią marketingo funkciją ir padės pritraukti gausesnį tarptautinių investicijų srautą į šalį. Deja, kol kas investuotojų dėmesiu dar vis smarkiai nusileidžiame abiems savo pagrindinėms konkurentėms (žr. 2.9 diagramą). Praėjusiais metais Lietuvos

2.9 diagrama
TIESIOGINIŲ INVESTICIJŲ SRAUTAI BALTIJOS ŠALYSE, BVP PROC.



Šaltinis: Eurostat

sulauktas tiesioginių užsienio investicijų srautas sudarė tik 1,7 proc. BVP, tuo tarpu Latvijoje investicijų sulaukta 3,9 proc., o Estijoje – net 6,8 proc. Paskutine vieta tenka tenkintis ir pagal sukauptų investicijų lygio rodiklius. Šių metų antrojo ketvirčio pabaigoje Lietuvoje sukauptų tiesioginių užsienio investicijų dalis, tenkanti vienam gyventojui, sudarė 4,1 tūkst. eurų. Palyginimui, atitinkamas rodiklis prieš 2009 m. krizę tesudarė 2,9 tūkst. eurų. Tačiau nors ir pavyko šio rodiklio atžvilgiu šiek tiek pasistiebt, tačiau vis dar labai atsiliekame nuo Latvijos (šios šalies atitinkamas dydis sudaro 5,5 tūkst. litų), o Estijos pritrauktų investicijų lygis mūsų šali viršija beveik tris kartus (11,7 tūkst. eurų). Be to, akivaizdu, kad gerinant investicinį klimatą ir viliojant užsienio investuotojus padaryta tikrai ne viskas. Reikėtų grįžti prie darbo santykių liberalizavimo. Šį klausimą aktyviai kėlė A. Kubiliaus vyriausybė. Deja, tuomet siūlytų pataisų paketas Seime nebuvo priimtas, o tokia aktuali problematika dabartinės Vyriausybės dėmesio vis dar nesulaukia. **Lankstesnės darbo sąlygos iš dalies padėtų išspręsti vis dar palyginti aukšto nedarbo lygio problemą, sumažinti ypač nemažą jaunimo nedarbą ir pristabdyti emigracijos srautą.** Juk jauni žmonės ir yra pati jautriausia emigracijai visuomenės grupė. Tai dažniausiai šeimyniniais saitais nesusisaistę, kalbas mokantys, jaunatvišku entuziazmu trykštantys žmonės. Jei jiems nepavyksta savęs realizuoti gimtinėje, jie ilgai nelaukę išvyksta laimės ieškoti svetur.

Vertinant Lietuvos ūkio trumpojo laikotarpio perspektyvas, akcentuotina, kad nors šių metų antrąjį pusmetį ir prarasime eksporto pagreitį, tačiau prognozuojamas pasaulio, o kartu ir svarbių Lietuvai rinkų Vakaruose, atsigavimas kitąmet įlies naujų jėgų Lietuvos ūkio eksportuojantiems sektoriams. Tiesa, konkurencingumo kova dėl to taps tik nuožmesnė, o dalis sąlyginių Lietuvos pranašumų kitąmet jau nebegalios. Lietuvos eksporto sėkmės formulė iki šiol buvo žemesni darbo kaštai, specializacija ir kokybiška produkcija. Netrukus dalis šios formulės komponentų neveiks – pirmiausia, darbo kaštai jau pradeda didėti, ir ši tendencija ateityje turėtų



dar labiau išryškėti dėl struktūrinio nedarbo problemos ir emigracijos spaudimo. Senkant kvalifikuoto darbo ištekliais, darbdaviai priversti kelti darbuotojų motyvaciją didindami atlyginimus, o efektyvumo šaltinių šalies verslo įmonėms teks ieškoti kitur. Pirmiausia, investuojant į technologinį atsinaujinimą ir mažiau darbiui imlių gamybos priemonių įsigijimą. Taip pat reikės praplėsti eksporto rinkų geografiją orientuojantis

į sparčiai augančias besivystančias rinkas. Gera žinia ta, kad kitąmet įgauti pagreitį turėtų ir vis daugiau vidaus paklausa mintančių ekonomikos segmentų. Sparčiau augant atlyginimams turėtų suaktyvėti namų ūkių vartojimo procesai. Todėl 2014-iems metams, palyginti su šiais, prognozuojame BVP plėtros paspartėjimą.

3. Gyvenamoji statyba ir būsto rinka Baltijos šalyse

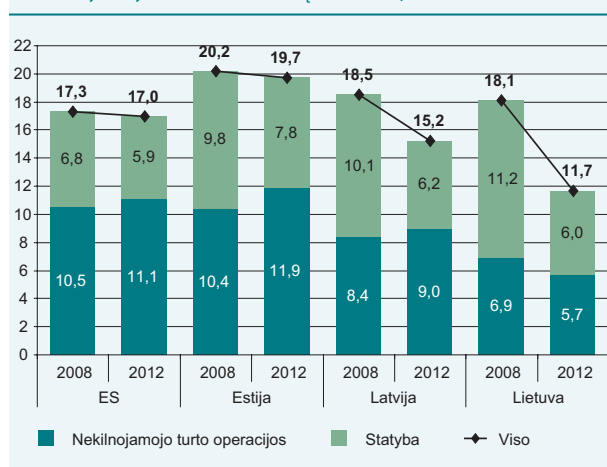
Po nekilnojamojo turto burbulo sprogo ir jį sekusios rinkos stagnacijos fazės Baltijos šalyse nedrąsiai įsibėgėja naujas nekilnojamojo turto rinkos ciklas. Gerėjanti ekonominė vidaus paklausa sveikata, optimistiškos tendencijos darbo rinkoje, kylantis darbo užmokestis, atsitiesių namų ūkių lūkesčiai ir rekordinės žemumos įšalusios palūkanų normos – itin palanki terpė pirmiesiems nekilnojamojo turto rinkos atsigaivimo ūgliams suvėžėti. Tačiau vis dar nuo nekilnojamojo turto burbulo sprogo nukentėję projektų vystytojai ir statybos kompanijos „laižosi žaizdas“ ir neskuba imtis rimtesnių investicijų ir veltis į rizikingesnius projektus. Tolimesnės ekonominės raidos neapibrėžtumas, kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas, besiriečiančios aukštyn atskirų sąnaudų kategorijų kainos atgraso iniciatyvas nekilnojamojo turto rinkoje. Tačiau vis daugiau stebime nišinių projektų, kurie savo pirkėjų turi dar prieš prasidedant statyboms.

Vertinant trijų Baltijos šalių nekilnojamojo turto sektoriaus pradinės pozicijas (žr. 3.1 diagramą), akcentuotina, kad **su nekilnojamoju turtu susiję sektoriai labiausiai nukentėjo Lietuvoje**. Čia traukėsi tiek statybos, tiek nekilnojamojo turto operacijų ekonominės veiklos, o bendras jų svoris ekonomikoje smuko nuo prieš krizę buvusių 18 proc. iki 12 proc. pernai. Latvijoje per tą patį laikotarpį ypatingai subliuško statybų sektorius (nuo 10 proc. iki 6 proc.), tuo tarpu nekilnojamojo turto operacijų vaidmuo šiek tiek išaugo. Analogiškai kito šių veiklų svoris BVP struktūroje ir Estijoje. Tačiau akivaizdu, kad šioje šalyje su nekilnojamoju turtu susijusios veiklos nuo

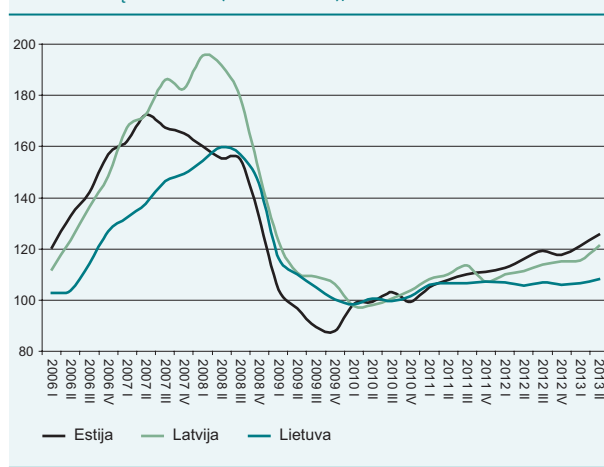
ekonominės krizės nukentėjo mažiausiai. Tokias tendencijas grindžia ir statybų pasitikėjimo rodikliai. Po nuosmukio Estijoje statybų sektoriaus lūkesčių kreivė virš nulio išsiveržė jau 2011 m. gegužę, tuo tarpu Lietuvos ir Latvijos rodikliai yra neigiami iki šiol. Reikėtų pastebėti, kad Estijos statybų sektorių labai gaivino valdžia, valstybiniais užsakymais nukreipdama nemenką srautą Europos Sąjungos lėšų ir pajamų, gautų pardavus taršos leidimus. Tiesa, šiemet, pasibaigus fiskaliniam stimului ir pradėjus strigti Estijos ekonomikos varikliui, statybų lūkesčiai vėl slystelėjo į neigiamą teritoriją. Statybų sektoriaus dinamikos rodikliai taipogi rodo Estijos statybų sektoriaus atsparumą krizės padariniams. Nuo dugno, stebėto 2010 m., statybos darbų apimtys Estijoje atsispyrė energingiausiai ir šių metų pirmąjį pusmetį jau buvo 53 proc. didesnės. Latvijoje ir Lietuvoje atitinkamas rodiklis augo kukliau – atitinkamai 34 proc. ir 27 proc.

Lietuvoje su tam tikru vėlavimu vyksta ir būsto rinkos atsigaivimas. Vidutinės būsto kainos indeksas Estijoje ir Latvijoje nuo 2009–2010 m. buvusių žemumų atsitiesė daug sparčiau (žr. 3.2 diagramą). Per šį laikotarpį gyvenamasis nekilnojamas turtas Estijoje vidutiniškai pabrango net 42,7 proc., Latvijoje – 24 proc., o Lietuvoje – tik 10,2 proc. Sparčiausiai visose trijose Baltijos šalyse augo naujo būsto kainos, tuo tarpu energetiškai neefektyvaus senos statybos būsto daugiabučiuose kainos pasmerktos toliau šliaužti dugnu ir laukti renovacijos sprendimų.

3.1 diagrama
NEKILNOJAMOJO TURTO IR STATYBŲ DALIS BVP, PROC.

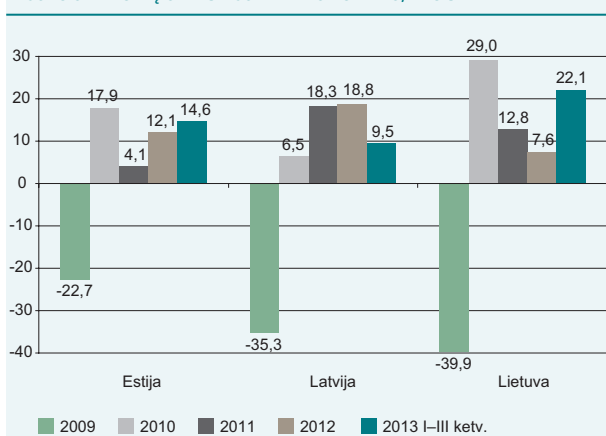


3.2 diagrama
BŪSTO KAINŲ INDEKSAS (2010 M. = 100), PROC.



Akivaizdu, kad burbulo sprogdimas ir jį sekęs nuosmukis 2008–2009 m. Baltijos šalyse eliminavo spekuliacinės rinkos komponentę, todėl pastaraisiais metais būsto kainos dinamiką lėmė natūralios rinkos paklausos ir pasiūlos jėgos bei gyventojų perkamąją galią veikiančios makroekonominės charakteristikos. Būtent Latvijoje ir Estijoje daug sparčiau nei Lietuvoje traukėsi nedarbas ir kilo atlyginimai (realusis darbo užmokestis Estijoje nuo dugno jau atsitiesė 5 proc., Latvijoje – 6,7 proc., o Lietuvoje – beveik nepakito). Tai yra kertiniai veiksniai, turintys įtakos namų ūkių ateities lūkesčiams ir su būstu susijusiems sprendimams, tad nenuostabu, kad jiems atsiliekančios Lietuvoje lėčiau vystėsi ir būsto rinka.

3.3 diagrama
BŪSTO SANDORIŲ SKAIČIAUS METINIS POKYTIS, PROC.



Šaltiniai: Registrų centras, Estijos statistikos tarnyba, Latvijos žemės registras

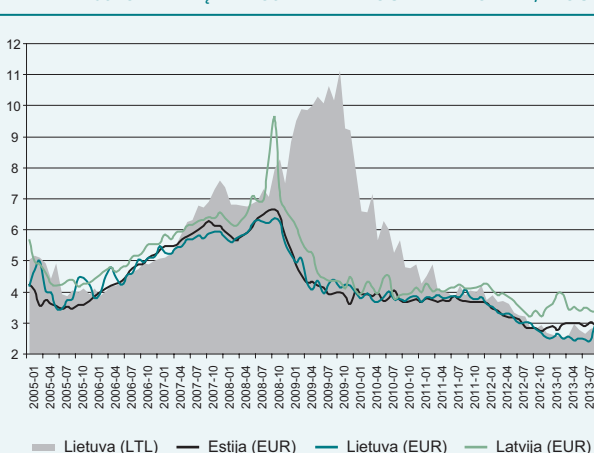
Vertinant rinkos aktyvumo tendencijas, pastaraisiais metais sparčiausiai augo gyvenamojo nekilnojamo turto sandorių skaičius Latvijoje (žr. 3.3 diagramą) – 2011 m. ir 2012 m. šis rodiklis siekė atitinkamai 18,3 proc. ir beveik 19 proc. Šiam spurtui įtakos turėjo žema palyginamoji bazė, nes būtent Latvija patyrė ryškiausią rinkos nuosmukį. Be to, nemažai lėmė ir Latvijos vyriausybės administracinės pastangos paskatinti nerezidentus pirkti prabangų būstą sostinėje ir Jurmaloje. Siekdamas suaktyvinti nekilnojamojo turto ir statybų sektorių, Latvijos valdžia nuo 2010 m. nusprendė nerezidentams, įsigijusiems už 140 tūkst. eurų Rygoje arba už 72 tūkst. eurų kitose Latvijos regionuose nekilnojamojo turto, suteikti teisę gyventi šalyje¹. Kitas veiksnys, pagyvinęs Estijos ir Latvijos gyvenamojo turto rinką – euro įvedimo keliamas ažiotžas. Estijai įsivedus eurą, dar labiau paūmėjo kaimyninių Šiaurės šalių, o ypač Suomijos, gyventojų susidomėjimas Estijos būsto rinka. Užsienio gyventojai, besidomintys nekilnojamojo turto Baltijos šalyse, dažniausiai domisi moderniu, kokybišku, prestižinės klasės būstu patraukliose vietovėse. Tad būtent šio segmento būsto trūkumas Latvijoje ir Estijoje buvo vienas iš svarbesnių kainų kilimo akseleratorių.

¹ Šis leidimas gyventi Latvijos teritorijoje atveria daug papildomų galimybių: neribojamas atvykimas ir išvykimas iš šalies, teisė dirbti, mokytis, naudotis plataus spektro medicinos ir viešosiomis paslaugomis, teisė pasikviesti gimines ir draugus, laisvai judėti Šengeno zonoje ir t. t.

Euro įvedimo Latvijoje perspektyva taipogi prisidėjo prie aktyvesnių nekilnojamojo turto rinkos procesų, nes būtent šia rinka neretai naudojasi šešėlinės ekonomikos atstovai savo neapskaičiuotiems pinigams „išplauti“. Iš dalies ši priežastis po truputį įlieja energijos ir į Lietuvos būsto rinką. Vis labiau ryškėjant euro Lietuvoje kontūrams, paspartėjo ir nekilnojamojo turto sandorių skaičiaus augimas. Per tris šių metų ketvirčius sudarytų sandorių skaičius buvo daugiau nei penktadaliu didesnis nei per atitinkamą praeitų metų laikotarpį, o augimo tempas smarkiai lenkė atitinkamus Estijos ir Latvijos rodiklius. Tačiau kartinį vaidmenį būsto rinkoje suvaidino lūžis namų ūkių elgsenoje – sparčiau pradėjus didėti darbo užmokesčiui, vis daugiau gyventojų patikėjo, kad blogiausia jau praėityje, ir, bijodami būsto brangimo, nusprendė nebeatidėti šio klausimo. Pagal šių metų trečiąjį ketvirtį stebėtą rinkos aktyvumą Lietuva ir Estija grįžo į 2007 m. IV ketv., o Latvija – į 2008 m. I ketv. stebėtą lygį. Darant prielaidą, kad šiuo metu stebimi sandoriai daugeliu atvejų nėra spekuliaciniai, rinka ištis jau tapo dinamiška, todėl ateityje ypač spartaus sandorių skaičiaus augimo nesitikime. Natūralu, kad nekilnojamojo turto burbulą išgyvenę rinkos žaidėjai iš klaidų pasimokė ir nei artimiausiu, nei vidutiniu laiku neturėtų užlipti ant to paties grėblio.

Vertinant kredito aplinką būsto rinkai, sugriežtėjusios bankų kreditavimo sąlygos buvo papildomas barjeras būsto rinkos aktyvumui, nors palūkanų normos apžvelgiamu laikotarpiu buvo ištis patrauklios (žr. 3.4 diagramą). Visose trijose Baltijos šalyse tam tikrą laiką vyravo būsto įsigijimo sandoriai apsieinant be bankų dalyvavimo. Apie tai byloja ir pastaraisiais metais bliuškęs bankų būsto paskolų portfelis. Ir tik pernai (Estijoje) ir šių metų pavasarį (Lietuvoje) įvyko šios tendencijos lūžis. Europos centrinio banko duomenimis, Estijoje kredito įstaigų gyventojams išduotų būsto paskolų portfelis dugną pasiekė 2012 m. kovą, tačiau atsigavimo tendencija išryškėjo tik nuo šių metų pavasario. Tiek Estijoje, tiek Lietuvoje nuo šių metų kovo stebėtas teigiamas paskolų srautas, o tai reiškia, kad būsto paskolų bankai išdavė daugiau nei susigrąžino. O būsto

3.4 diagrama
BENDRA BŪSTO KREDITŲ KAINOS METINĖ PROCENTINĖ NORMA*, PROC.



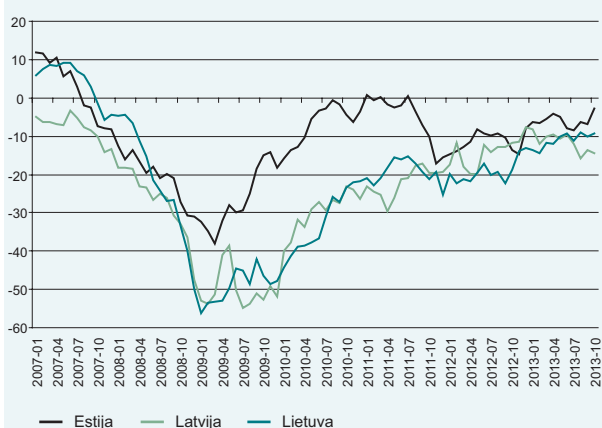
* Angl. annual percentage rate of charge, APRC

Šaltinis: Europos centrinis bankas

portfelis rezidentams šiose šalyse nuo kovo atsitiesė atitinkamai 0,8 proc. Estijoje ir 0,5 proc. Lietuvoje. Tuo tarpu Latvijoje atitinkamas rodiklis vis dar sparčiai smunka. Nuo viršukalnės, pasiektos 2009 m. pradžioje, jis jau sumažėjo 28 proc., o Estijoje ir Lietuvoje – tik atitinkamai 6,5 proc. ir 2 proc.

Šiuo metu bankai stebi pirmuosius ryškesnius būsto kreditavimo atsigavimo židinius, kuriuos kursto tik tam tikri visuomenės segmentai. Būsto paskolomis dažniausiai domisi jauni ir nuo krizės nenukentėję profesionalai, sukaupę solidų pradinį įnašą; asmenys, keičiantys būstą į didesnį, kuriems reikalingas tik dalinis būsto kreditavimas; finansinį stabilumą užsitikrinusios vyresnės amžiaus šeimos, siekiančios pasikeisti būstą ar įsigyti antruosius namus. Neretas pasiturintis asmuo pasirenka gyvenamąjį nekilnojamąjį turtą patrauklioje vietoje investicijai, nes šiuo metu daugelis kitų turto klasių siūlo ypač žemą grąžą. **Toks naujų paskolų pavidalas ištis gali būti krikštijamas „sveiku“, nes aukščiau išvardinti besikredituojantys asmenys pasižymi maža nemokumo rizika.** Be viso to, palyginus bankų skelbiamus kredito rinkos rodiklius ir būsto įsigijimo sandorių skaičių, akivaizdu, kad nemažai sandorių sudaroma be kredito įstaigų dalyvavimo.

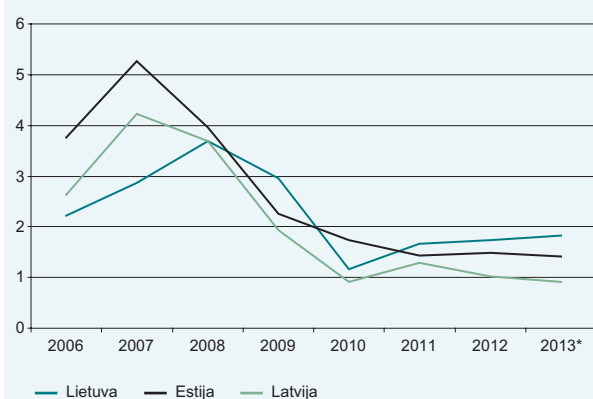
3.5 diagrama
VARTOTOJŲ PASITIKĖJIMO RODIKLIS



Šaltinis: Europos Komisija

Nagrinėjant būsto pasiūlos tendencijas Baltijos šalyse, nestebina atsargi statytojų elgsena. Įvertinę griežtus potencialių pirkėjų poreikius – palyginti su nesena istorija aukštus kokybės reikalavimus ir reiklumą kainai – vystytojai labai atidžiai sveria riziką ir imasi tik tų projektų, kurių sėkme yra 100 proc. garantuoti. Tai dažniausiai ekonomiški, aukštos kokybės būsto projektai patrauklioje didmiesčių vietoje. Kalbant apie pasiūlos poveikį kainai, galima teigti, kad Lietuvos vystytojai rinkai būstų patiekia santykinai daugiau nei Latvijos ir Estijos (žr. 3.6 diagramą). Tačiau paklausa Lietuvoje būstui pastaruosius porą

3.6 diagrama
PASTATYTŲ BUTŲ SKAIČIUS, TENKANTIS TŪKST. GYVENTOJŲ



* Įvertis

Šaltinis: Nacionalinės statistikos tarnybos

metų buvo mažesnė nei kaimyninėse šalyse dėl daug lėtesnio darbo rinkos atsigavimo ir įšalusių atlyginimų. Tokį pasiūlos ir paklausos neatitikimą rodo ir vangiausiai kitusi kaina Lietuvos būsto rinkoje.

Kad naujas nekilnojamojo turto rinkos ciklas įsibėgėtų ir namų ūkiai drąsiau imtų dalyvauti būsto rinkoje, turi pasikeisti kartiniai ekonominiai vektoriai. Gyventojų nerimą dėl ateities rodo dar vis neigiami vartotojų pasitikėjimo rodikliai visose trijose Baltijos šalyse. Lietuvoje pažeidžiama išlieka ir darbo rinkos situacija: dviženklis nedarbo lygis, didelis emigracijos srautas, dar tik pradėdantys kilti atlyginimai riboja namų ūkių galimybes įsigyti būstą. Gyventojų iki 25 m. padėtis apskritai nepavydėtina – kas penktas jaunas žmogus šiuo metu neturi darbo, o pradinio kapitalo namų židiniui įžiebtį taipogi dažnai nėra iš kur gauti. Visa tai riboja norą ir galimybes skolintis būstui.

Apibendrinant, būsto rinkos aktyvumas Estijoje gali šiek tiek prislopti dėl ūkio sulėtėjimo ir padidėjusio nerimo dėl ateities perspektyvų. Latvijoje tam tikrą laiką rinkai judesio įlies reklaminis euro įvedimo poveikis išorės pirkėjams. Tačiau vidutiniuju laikotarpiu rinkos pulsą lems vidaus paklausos ir ją lemiančių veiksnių raida. Būsto rinkos atsigavimo Lietuvoje galima bus laukti tik tuomet, kai tvaresnę raidą pasieksime ne tik į išorę, bet ir į vidaus rinką orientuotuose ūkio segmentuose, sukurs statytojai, vartotojų lūkesčių kreivė prasimuš į teigiamą zoną, žymiai pagerės darbo rinkos rodikliai. Tačiau kylantis būsto įsigijimų skaičius ir suaktyvėjusi nekilnojamojo turto kredito rinka rodo, kad pirkėjų kritinė masė vis didėja. Tai pirmieji rimtesni ženklai, kad kainų kritimui erdvės nebeliko, o svarstantiems įsigyti būstą pats metas jau pradėti jo dairytis rimčiau.

Priedas

	Euro zona	Estija	Latvija	Lietuva
NACIONALINĖS SĄSKAITOS				
Realaus BVP metinis pokytis, proc.				
2009	-4,4	-14,1	-17,7	-14,8
2010	2,0	2,6	-1,3	1,6
2011	1,6	9,6	5,3	6,0
2012	-0,7	3,9	5,0	3,7
2013 I pusr.	-1,2	1,2	4,1	3,7
BVP, tenkantis vienam gyventojui, tūkst. eurų				
2009	27,1	10,4	8,6	8,4
2010	27,7	10,7	8,6	8,9
2011	28,4	12,1	9,8	10,2
2012	28,5	13,0	10,9	11,0
Galutinio namų ūkių vartojimo išlaidos palyg. kainomis, metinis pokytis, proc.				
2009	-0,9	-14,8	-22,6	-17,8
2010	1,0	-2,6	2,3	-3,6
2011	0,3	3,8	4,8	4,8
2012	-1,4	4,9	5,8	3,9
2013 I pusr.	-1,4	4,9	6,2	4,1
Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas palyg. kainomis, metinis pokytis, proc.				
2009	-12,7	-39,0	-37,4	-39,5
2010	-0,4	-7,3	-18,1	1,9
2011	1,6	37,6	27,9	20,7
2012	-4,0	10,9	8,7	-3,6
2013 I pusr.	-5,2	-3,7	-5,0	9,3
Prekių ir paslaugų eksportas palyg. kainomis, metinis pokytis, proc.				
2009	-12,3	-21,3	-13,1	-12,6
2010	11,6	23,7	12,5	17,4
2011	6,5	23,4	12,4	14,1
2012	2,5	5,6	9,4	11,8
2013 I pusr.	0,5	4,9	2,9	15,4
Prekių ir paslaugų importas palyg. kainomis, metinis pokytis, proc.				
2009	-10,8	-31,1	-31,7	-28,1
2010	10,0	21,1	11,8	17,9
2011	4,5	28,4	22,3	13,7
2012	-1,0	8,8	4,5	6,1
2013 I pusr.	-1,3	6,0	-1,1	13,0

	Euro zona	Estija	Latvija	Lietuva
VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSAI				
Valdžios sektoriaus skola laikotarpio pabaigoje, proc. nuo BVP				
2009	80,0	7,1	36,9	29,3
2010	85,4	6,7	44,4	37,8
2011	87,3	6,1	41,9	38,3
2012	90,6	9,8	40,6	40,5
2013 I pusr.	95,7	9,8	38,7	40,4
Valdžios sektoriaus balansas, proc. nuo BVP				
2009	-6,4	-2,0	-9,8	-9,4
2010	-6,2	0,2	-8,1	-7,2
2011	-4,2	1,1	-3,6	-5,5
2012	-3,7	-0,2	-1,3	-3,2
MOKĖJIMŲ BALANSAS				
Einamosios sąskaitos balansas, proc. nuo BVP				
2009	-0,2	2,7	8,6	3,7
2010	0,1	2,8	2,9	0,1
2011	0,1	1,8	-2,1	-3,7
2012	1,3	-1,8	-2,5	-0,2
2013 I pusr.	0,8	-0,6	-0,3	0,7
Grynasis TUI srautas, proc. nuo BVP				
2009	3,2	9,5	0,4	-0,0
2010	3,0	8,4	1,6	2,2
2011	4,7	1,5	5,1	3,4
2012	3,4	6,8	3,9	1,7
2013 I pusr.	0,5	0,7	1,4	0,4
Grynasis investicijų portfelio srautas, proc. nuo BVP				
2009	2,8	-10,4	0,7	3,3
2010	1,2	-3,2	-1,7	5,8
2011	2,5	7,1	-2,2	3,9
2012	0,8	-0,6	4,5	2,8
2013 I pusr.	0,9	1,2	0,3	-2,4
Bendroji šalies skola užsieniui laikotarpio pabaigoje, proc. nuo BVP				
2009	116,1	123,2	155,7	83,9
2010	119,2	114,3	164,6	82,9
2011	126,6	94,0	146,4	77,4
2012	127,5	95,4	136,3	75,4
2013 I pusr.	126,9	91,9	136,9	70,0

	Euro zona	Estija	Latvija	Lietuva
FINANSŲ RINKA				
Paskolos namų ūkiams ir nefinansinėms korporacijoms laikotarpio pabaigoje, proc. nuo BVP				
2009	108,4	103,0	100,5	66,9
2010	107,5	95,5	96,4	59,6
2011	105,7	80,3	80,5	49,9
2012	103,2	75,0	65,6	46,5
2013 I pusm.	102,0	72,4	61,5	43,8
Paskolos nefinansinėms korporacijoms laikotarpio pabaigoje, proc. nuo BVP				
2009	52,7	49,7	54,1	35,5
2010	51,0	45,4	51,4	31,0
2011	50,1	37,0	42,9	25,4
2012	47,9	35,6	35,7	24,0
2013 I pusm.	46,9	34,3	33,6	21,9
Būsto paskolos laikotarpio pabaigoje, proc. nuo BVP				
2009	39,9	43,8	36,8	22,6
2010	40,5	41,5	36,0	21,6
2011	40,2	36,2	29,8	19,2
2012	40,4	33,6	24,1	17,8
2013 I pusm.	40,4	32,6	23,2	17,4
Vartojimo kreditai laikotarpio pabaigoje, proc. nuo BVP				
2009	7,1	5,4	5,5	3,9
2010	7,0	4,6	5,1	3,4
2011	6,7	3,6	4,3	2,2
2012	6,4	3,5	3,5	2,0
2013 I pusm.	6,2	3,3	2,4	1,9
Indėliai laikotarpio pabaigoje, proc. nuo BVP				
2009	80,1	51,4	54,3	38,3
2010	80,2	54,5	62,1	40,3
2011	79,7	51,0	55,8	36,9
2012	82,4	51,9	55,7	37,5
2013 I pusm.	83,1	50,7	54,4	35,8

	Euro zona	Estija	Latvija	Lietuva
KAINOS, DARBO RINKA IR PAJAMOS				
SVKI laikotarpio pabaigoje, metinis pokytis, proc.				
2009	0,9	-1,9	-1,4	1,2
2010	2,2	5,4	2,4	3,6
2011	2,7	4,1	3,9	3,5
2012	2,2	3,6	1,6	2,9
2013 rugs.	1,1	2,6	-0,4	0,5
GKI laikotarpio pabaigoje, metinis pokytis, proc.				
2009	-2,5	-1,7	-9,1	1,4
2010	5,2	5,0	7,9	16,1
2011	3,9	3,2	7,0	8,7
2012	1,9	2,2	3,8	2,0
2013 rugs.	-1,0	9,0	1,8	-3,9
Suderintas nedarbo lygis, sezoniskai išlygintas, laikotarpio pabaigoje, proc.				
2009	10,0	16,8	20,0	16,9
2010	10,0	14,2	17,9	17,5
2011	10,7	11,0	15,5	13,6
2012	11,9	9,7	14,2	12,7
2013 I pusm.	12,2	8,3	11,3	11,9
Bruto darbo užmokestis laikotarpio pabaigoje, metinis pokytis, proc.				
2009	:	-6,6	-12,1	-8,7
2010	:	4,0	3,4	0,2
2011	:	6,3	4,5	2,5
2012	:	5,9	4,0	2,6
2013 I pusm.	:	8,5	4,6	4,6



Ekonominių tyrimų padalinys

JEKATERINA ROJAKA

Vyriausioji ekonomistė Baltijos šalims
+370 612 73515
jekaterina.rojaka@dnb.lt

INDRĖ GENYTĖ-PIKČIENĖ

Vyresnioji analitikė
+370 620 78373
indre.genyte-pikciene@dnb.lt